

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

Менің ойымша, отбасы және қоғам мінез-құлқының қалыптасуына негізгі әсер етеді, өйткені тәрбие процесі оның жеке басының барлық жақтарына әсер етеді. Баланың ортасы - оның алғашқы әлеуметтенуі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Азарова Л.А. Девиантное поведение и его профилактика. Учеб.метод. комплекс. — Минск : ГИУСТ БГУ, 2009. С. 110-117.
2. Асильдерова М.М. Семейные традиции и обычаи их воспитательные возможности в социализации детей // Материалы Международной научно-практической конференции «Гуманизация инновационного образования в современных условиях-перспективы и достижения», Известия ДГПУ. Т.12. №1.2018 – Москва, 20.С.
3. Ахмедпашаева К.А. Образовательная политика в области воспитания личности учащегося. Проблемы воспитания личности молодого человека в образовательном процессе: материалы Междунар. Научно-практ. Конф. (Махачкала, 29 марта 2013г.(Ч. 1) С. 360-363
4. Васягина Н. Н. Предикторы делинквентности подростков / Н. Н. Васягина // Проблемы девиантного поведения подростков в современном обществе. Всероссийская научно-практическая конференция 29-30 октября 2015: сборник материалов. – Южно-Сахалинск : Изд-во ИРОСО, 2015. С. 25- 29.
5. Визель Т.Г. Девиантное поведение подростков: теории и эксперименты Монография, Тула, 2007. С. 210-212

УДК 314.04

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭТНИКАЛЫҚ АЗШЫЛЫҚ ӘЙЕЛДЕРІНІҢ БАЛА ӨМІРЛІК БАҒДАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ

Мұрат Аружан Талғатқызы

aruzhaan.m16@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Әлеуметтік ғылымдар факультетінің 1 курс магистранты, Астана, Қазақстан

Аннотация: Жыныстық-жас құрылымының өзгеруіне байланысты Қазақстанда этникалық азшылықтардың балалары мен жастарын әлеуметтендірудің жаңа арналары қалыптасуда. Соған орай, бүгінгі таңда әйелдер жеке тұлғаны қалыптастыруда және көбейтуде үлкен рөлі бар. Қазақстанның этникалық азшылық әйелдерінің рөлін айқындау процесінде балалардың құндылық бағдарларының қалыптасуын негіздеуге болады. Бұл жұмыста этникалық азшылықтардың әйелдері мен балалардың әлеуметтенуі және олардың өмірлік құндылықтары арасындағы ұсынылған байланыс талқыланады. .

Негізгі ұғымдар: этнос, этникалық азшылық, баланың әлеуметтендіруі, баланың өмірлік бағдары, ана мен бала әлеуметтануы ;

Қазақстан-көптеген этникалық топтардың өкілдері тұратын көпұлтты мемлекет. Этникалық азшылықтар халықтың едәуір бөлігін құрайды және қазақстандық қоғамның дамуына өз үлестерін қосады. Қазақстанда балалардың өмірлік бағдарын қалыптастырудағы этникалық азшылық әйелдердің рөлі маңызды және маңызды болып табылады.

Этникалық азшылықтардың әйелдері отбасында шешуші рөл атқарады, бұл балаларды тәрбиелеу мен өмірлік бағдарлауды қалыптастырудың негізі болып табылады. Олар балаларға өз халқының мәдени дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын жеткізеді, бұл олардың жеке басы мен ұлттық мақтанышын сақтауға көмектеседі. Этникалық азшылықтардың әйелдері балаларды әлеуметтендіру функциясын орындайды, оларға өз халқының тілін, әдет-ғұрпын, діні мен мәдениетін үйретеді.

Сонымен қатар, этникалық азшылық әйелдер Қазақстанның қоғамдық өміріне белсенді қатысады. Олар қайырымдылықпен айналысады, мұқтаж адамдарға көмек көрсетеді, өз халқының және жалпы елдің игілігі үшін жұмыс істейді. Айтуынша, олар өз балаларына үлгі болып табылады, оларды көшбасшылар мен үлгі-өнеге ретінде көреді.

Этникалық азшылықтардың әйелдері бірнеше аспектілерде балалардың өмірлік бағдарын қалыптастыруға әсер етеді:

Ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды беру. Этникалық азшылық әйелдер балаларға өз халқының тілін үйретеді, олардың мәдениеті, дәстүрлері, нанымдары мен әдет-ғұрыптары туралы айтады. Осылайша, олар балаларға өздерінің жеке басын және ұлттық мақтанышын сақтауға көмектеседі.

Адамгершілік құндылықтарды тәрбиелеу. Этникалық азшылықтардың әйелдері балаларға өз мәдениетінің құндылықтарын, мысалы, үлкендерді құрметтеу, туыстары мен жақындарына қамқорлық жасау, шыдамдылық пен еңбекқорлықты жеткізеді. Олар балаларды саналы және жауапты азаматтармен тәрбиелейді, бұл қолайлы әлеуметтік ортаны құруға көмектеседі.

Білім беру қызметін ынталандыру. Этникалық азшылықтардың әйелдері білім беруді бағалайды және балаларға сапалы білім алуға мүмкіндік беруге тырысады. Олар балаларды оқуда қолдайды, мамандық таңдауға көмектеседі және басқа халықтардың мәдениеттері мен тілдеріне деген қызығушылықты дамытады.

Қоғамдық өмірге қатысу. Этникалық азшылықтардың көптеген әйелдері қоғамдық өмірге белсенді қатысады және өз халқының құқықтарын қорғайды. Олар өз қауымдастығының игілігі үшін жұмыс істейді, мәдени және білім беру іс-шаралары мен бірлестіктеріне қатысады.

Этникалық азшылық әйелдердің балалардың өмірлік бағдарларын қалыптастырудағы рөлін зерттеудің бірнеше себептері бар:

Этникалық азшылық балаларының қажеттіліктерін түсіну: этникалық азшылық балалары көбінесе жеке басын қалыптастыру және мәдени интеграция тұрғысынан ерекше қиындықтарға тап болады. Этникалық азшылық әйелдердің балалардың өмірлік бағдарларын қалыптастырудағы рөлін зерттей отырып, біз бұл балалардың қажеттіліктерін жақсы түсініп, оларды қолдау стратегияларын жасай аламыз.

Әртүрлілік пен инклюзияны ынталандыру: этникалық азшылық әйелдер өздерінің мәдени құндылықтары мен дәстүрлерін балалармен бөлісу арқылы әртүрлілік пен инклюзияны ынталандыруға ықпал ете алады. Бұл әйелдердің рөлін зерттей отырып, біз олардың күш-жігерінің қайтарымын жақсырақ түсініп, қауымдастықтарымыздағы әртүрлілікті қолдау және ынталандыру стратегияларын жасай аламыз.

Теңсіздікті жою: этникалық азшылықтардың әйелдері көбінесе балаларды қолдау және бағыттау қабілетін шектейтін жүйелік теңсіздіктерге тап болады. Осы әйелдердің рөлін зерттей отырып, біз бұл теңсіздікті анықтап, жоя аламыз және әділетті қоғам құру үшін жұмыс жасай аламыз.

Этникалық азшылық әйелдердің мүмкіндіктерін кеңейту: этникалық азшылық әйелдердің балалардың өмірлік бағдарларын қалыптастырудағы маңызды рөлін атап өту арқылы біз олардың мүмкіндіктерін кеңейте аламыз және олардың білім беру, әлеуметтік қызметтер және қауымдастықтарды дамытуға қатысты шешім қабылдау процестеріне қосылуына ықпал ете аламыз.

Тұтастай алғанда, этникалық азшылық әйелдердің балалардың өмірлік бағдарын қалыптастырудағы рөлін зерттеу бізге осы балалардың қажеттіліктерін жақсырақ түсінуге, әртүрлілік пен инклюзияға ықпал етуге, теңсіздіктермен күресуге және этникалық азшылық әйелдердің мүмкіндіктерін кеңейтуге көмектеседі.

Қазіргі әлемде көптеген азшылық балалар өздерінің тамырларымен байланысын жоғалта бастайды, бұл ұлттық бірегейлікті жоғалту және мәдени дәстүрлерді бұзу қаупін тудырады. Этникалық азшылық әйелдер ұлттық мәдениетті сақтау және оны мәдени дәстүрлерге сәйкес балаларды тәрбиелеу арқылы ұрпақтан-ұрпаққа беру үшін белсенді

жұмыс істейді. Осылайша, этникалық азшылықтардың әйелдері балалардың өмірлік бағдарын қалыптастыруға әсері тақырыбы өте өзекті, өйткені бұл азшылықтардағы әйелдер мәдени мұраны беруде және баланың жеке басын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Болашақ ұрпақты тәрбиелеудегі әйелдерді қолдау және қолдау мәдени әртүрлілікті қолдаудағы және қазіргі қоғамның дамуындағы негізгі міндеттердің бірі болып табылады. Этникалық азшылықтардың әйелдері Қазақстанда балалардың өмірлік бағдарын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Олар қамқор аналар, қоғамдық өмірдің белсенді қатысушылары және мәдени ағартушылар болып табылады, бұл мәдени әртүрлілікті сақтауға және жалпы қазақстандық қоғамның дамуына ықпал етеді.

Қолданылған әдебиеттер

1. Абашидзе, А.Х. Национальные меньшинства и право 4 самоопределение (международно-правовые проблемы) / А.Х. Абашидзе // Этнографическое обозрение. 1995. - №. 2. - С. 149-158.
2. Арутюнян, Ю.В. Этносоциология / Ю.В. Арутюнян, Л.М. Дробижева, А.А. Сусоколов. - М.: Аспект-пресс, 1999. -271 с.
3. Phillips, C. & Bowling, B. (2003), 'Racism, Ethnicity and Criminology: Developing Minority Perspectives', *British Journal of Criminology*, 43(2): 269–290.
4. Phinney, J. S. (1989), 'Stages of Ethnic Identity Development in Minority Group Adolescents', *The Journal of Early Adolescence*, 9(1-2): 34–49.
5. Электрондық ресурсы: <https://openstax.org/books/introduction-sociology-3e/pages/11-1-racial-ethnic-and-minority-groups>

ӘОЖ 364.041

ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚҚА ҰШЫРАҒАН БАЛАЛАРЫ БАР ОТБАСЫЛАРДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мықтыбаева Айдана Мықтыбайқызы

Aidosh1707@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ

«Әлеуметтік жұмыс» мамандығының магистранты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Ж.Ж. Сембина

Қазіргі уақытта отбасы әлеуметтік институт ретінде адам өмірінің барлық аспектілері, соның ішінде ерлі-зайыптылар, сондай-ақ балалар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынастарға әсер ететін көп қырлы дағдарысты бастан кешіруде. Отбасын құру, оның әлеуметтік мәнін қалыптастыру, отбасындағы отбасылық құндылықтар, сүйіспеншілікке, мейірімділікке, отбасы мүшелері арасындағы жақсы қарым-қатынасқа, дәстүрлерді сақтауға негізделген моральдық-этикалық нұсқаулар негіз болатын ұзақ және көп қырлы процесс. Ақпараттық қоғамның қалыптасуы жағдайында тұтастай алғанда қоғамда, әсіресе балаларға қатысты зорлық-зомбылық әрекеттерінің көрсеткіштері айтарлықтай өсуде. Сонымен қатар, зорлық-зомбылық көрген балалары бар отбасыларды қолдау тетіктері ғылыми тұрғыда да, тәжірибеде де әлі де жеткіліксіз көрсетілуде. Бұл зерттеудің өзектілігі қиын өмірлік жағдайға тап болған, оның ішінде әртүрлі зорлық-зомбылық жағдайларының ауыр зардаптарын бастан өткерген балалары бар отбасылар санының өсуі және фактілерді негіздеудің өте шектеулі дәрежесі; осындай отбасыларды психологиялық-педагогикалық қолдау, қайта әлеуметтендіру бағдарламалары; осы мәселе бойынша бастапқы базаның болуы және зорлық-зомбылық көрген балалары бар отбасыларды психологиялық-педагогикалық қайта әлеуметтендіру механизмдері туралы зерттеулердің жоқтығы арасындағы қарама-қайшылықтарға байланысты.